

ЛЕСКОВАЧКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

**ДИЈАЛЕКАТ – ДИЈАЛЕКАТСКА
КЊИЖЕВНОСТ**

ЛЕСКОВАЦ, 2009.

ТЕКСТОВИ ИЗ УРБАНЕ ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈЕ

Разговори са особама из унутрашњости Србије које најмање десет година живе у Београду, вођени су у оквиру пројекта „Језик и идентитет у Србији“ у Институту за српски језик САНУ, Београд, који финансира УНЕСКО. Пројекат је трајао од марта до октобра 2008. године. Подразумевао је истраживање говора на територији Београда са појединим приградским насељима, а обухватао је говор расељених лица из угрожених области са подручја бивше Југославије: из БиХ, Хрватске и са Косова и Метохије, као и досељеника из Србије, Црне Горе и говор староседелаца. Истраживачки рад је био теренски, а састојао се од одласка на терен, где су вођени разговори са особама различитог узраста, родне поделе и говорног подручја.

Циљ пројекта је био истраживање урбане дијалектологије, социолингвистике и антрополошке лингвистике, а у оквиру тога требало је испитати миграционе промене савремених српских говора на најрепрезентативнијем узорку урбане популације у Београду и његовим приградским насељима, као и начине испољавања језичког идентитета.

До сада је било веома мало радова посвећених српским говорима у урбаној средини. Да подсетимо, Пол-Луј Тома описао је говор града Ниша у монографији *Говори Ниша и околних села*. Сходно томе, као прилог неком даљем истраживању говора града Београда прилажемо транскрипте испитаника у нади да ће се неко заинтересовати за ову тему. Сматрамо да су ови транскрипти драгоцени и да могу послужити као изврсна грађа за анализу одређених језичких црта у оквиру урбаног дијалекта. Одабрали смо испитанике који су рођени у унутрашњости Србије и који су различитог узраста, како бисмо уочили промене које су настале у говору испитаника у градској средини. Сва три испитаника су из западне Србије: два из Азбуковице и један из Ваљева и одабрали смо их управо због специфичности говора које су понели са собом доласком у урбану средину.

Транскрипти нису акцентовани, нејасна места означена су угластим заградама, а намерно изостављена места тачкицама. Питања истраживача дата су курзивним словима. Подаци о саговорницима дати су испод транскрибованог исказа.

1. ИГРАНКЕ НА ВРХПОЉУ

Знаш како, код нас је било, у Врхпољу ти је главни центар, зато што је највише нас младих имало. Имали и најлепшу плажу. И онда, лети је долазило и највише деце из града. У селу смо ми млади имали свој ритам живота. Ујутро се радило. Сви смо имали обавезе. Шта ко – неко у њиву, неко чуво овце, стоку, а преко дана смо ишли обавезно на Дрину. Значи, сводило се на Дрину и купање, дружење, играли карте и тако. По подне долазимо кући и онда сви кажу: „Аха, били сте на Дрини, сад сви своје обавезе“. Кад завршимо послове, а то је све зависило шта је ко имао да обави, е, после идемо на игралиште. Главни скуп је био у шест сати на игралишту. И сви идемо на игралиште – неко одбојку, неко кошарку, неко фудбал. Заврши се то до осам сати-пола девет. Е, онда се спремамо за изласке. Е, сад, игранке су биле углавном у једном подруму. То је дом, задружни дом, али је то био као неки приватни. Тад није постојао изграђен дом код нас, тад није ни имо у то време кад смо ми излаз"ли. И онда смо увек узимали од неког другог грамофон, пошто нормално, тога није било ...

Дрлаче, Трешњица ... сви момци су долазили. Највише је девојака на Врхпољу, зато што смо некако највеће село. Једно време се играло народно коло, а онда забавна ...

У то време, ми смо '61. годиште, значи од '55. па овамо, слободнији смо. Ми на игранку идемо сами. Међутим, имало је доста девојака, нису уч"ле школу, и уз њих иду маме. Морао је неко да иде уз њих. И онда оне вире и гледају где ко иде и шта ради. Прво почне народно, и игра се. И сад негде око једанест почиње забавно. Сад кад је плесање, а маме и бабе: „Јууу, види шта раде, како их није срамота. Ајде!“ И поједине, одма се то иде кући. То је био прелаз, кад је било страшно да девојка изађе сама, а камоли да прошета, пошто су улице биле мрачне, није било светла. Да идеш с момком, па то би била катастрофа. Сутрадан, цело село ...

Е, а знаш шта је било још у то време? Нпр. да се вичу игранке. Сећам се, једно брдо онде и Срејо један је вико. Каже да је код тог и тог човека и негде у брду, пошто су около све брда. Мајке ми, ми се упутимо и идемо у брдо на игранку. Обавештавају да ће код те и те куће бити игранке и они кажу доле: „Да чујемо где вичу игранку“. И онда, идемо увече горе и једва се попнеш, заблатњавиш, а то, мислим стварно, једноставно је било занимљиво нама ...

Миленија Ракић (1961) из села Врхпоље код Љубовије (Азбуковица). У Београду живи од 1979. године.

2. ПРВИ ПОСАО

Ја сам из Горње Трешњице, општина Љубовија. Разлог мог доласка у Београд је да дођем, завршим средњу школу, да се запослим, да радим, оснујем породицу и да живим у Београду. Покојни стрико Анђелко ми је помогао да дођем ... Мој први посао је био у приватној посластичарници *Бата* у Булевару револуције број 38, преко пута ташмајданског парка и цркве Св. Марка. То је био мој први сусрет са једном класичном радионичном посластичарницом, где су власници били мајстор Бата и тета Милка и мајстор Љубиша. И где је мој први посао био да одвојим бур-кифле (печиво од масног теста са шапом и орасима), где ми је мајстор извадио из пећнице да се охлади, а показао ми како испурели фил склоним металном шпахлом и да наређам и да пошећерим и да донесем у витрину, у излог посластичарнице. Е, то ми је био први посао, и врло радо се сећам тога, као и штрудли од јабука, које су биле с јабукама и лиснатим тестом. Такође сам и то пошећерио, сложио на плато и донео у излог посластичарнице. Иначе, у тој посластичарници, пошто је близу правног факултета, долазили су и студенти. Остао ми је упечатљив један лик Коста, Коле су га звали. И он се дружио са Илијом Петковићем, фудбалером ОФК Београда, [] касније тренером репрезентације. Такође, долазио је и Драган Џајић и сећам се да су се много шалили са мном. Звали су ме Сима. На моје питање: „Зашто Сима?“, каже: „Да би било лако свима“. То је била шала. И, Илија Петковић и Драган Џајић и ови њихови другари су ми увек остављали бакшиш. То ми је дало мотивају или мотив да почнем да учим да правим колаче, припремам колаче и печива. И тако је кренула та моја љубав према посластичарству, колачима и печивима ...

Сада радим у Високој хотелијерској школи струковних студија у Београду као наставник инструктор посластичарства и пекарства и примењене гастрономске естетике. Рад са студентима изгледа веома лепо, тешко. То су млади људи, неки су жељни што више знања, а неки само да протрче кроз школу ...

Јордан Настановић (1955) из села Горња Трешњица код Љубовије (Азбуковица). У Београду живи од 1969. године.

3. СУСРЕТ СА ВЕЛИКИМ ГРАДОМ

У Београд сам дошла отприлике пре неких десет година. Студије сам завршила пре једно три-четири год^{не}. Дошла сам ту, значи, пре једно десетак година, уписала сам факултет, релативно у року, тренутно радим ...

Први контакт са Београдом изгледао је хаотично. Рецимо, шта ми је било стварно страшно, значи, то је био превоз. Нисам могла да се навикнем никако на превоз. Мислила сам да никад нећу запамтити, значи, где који превоз вози, на коју страну, ал` стварно. Тотално ми је то било хаос у глави. Памтила сам сваку улицу како се зове, не знам, значи, имала сам превоз један до куће где сам становала и један превоз до рођака до којег сам онако често ишла. Само сам те две локације знала и ништа више ја знала у Београду нисам. Зато што сам раније долазила само са школом, значи, са средњом на представе и знала сам тако пар улица по центру, иначе, овако ништа живо знала нисам.

Међутим, за пар месеци сам све научила, оно, пошто другари су становали, свако је живео у различитом крају града, и онда смо ишли једни код других, посећивали се мало да се спријатељимо. Зато што су у мањем граду људи увек ближи, на окупу, а кад смо дошли у Београд, сви су били раштркани, имали су обавезе и онда нисмо могли да се виђамо често као што смо се виђали раније у Ваљеву, па смо онда сваки тренутак користили да се видимо. Тако да сам ја тако научила улице у Београду ...

Јелена Степановић (1980) из Ваљева. У Београду живи од 1999. године